

(Политика, 01.12.2008)

Приче о великој овој или оној балканској националној држави утихнуле су последњих година док су у региону стално ницале нове мини-републике – укупно осам на територији бивше Југославије.

Тренд уситњавања покренули су ситни националисти, а потпомогле Сједињене Државе и оне европске силе које су закључиле да је згодно и пожељно да експлоатишу и контролишу мале феуде боље него да се супротставе релативно великој и самосвојној федералној држави каква је била Југославија. Спољне силе додатно су оснажиле нови систем мини-република позивајући их у своју континенталну економску организацију, Европску унију, и њихову нову глобалну безбедносну организацију, НАТО. (У овом тренутку чини се да обе групе губе снагу.)

Ипак, да ли је реч „велика” заувек нестала из балканског речника?

Почев од 19. века и током већег дела 20, балканске државе су се поигравале амбицијама ка „већој”, чак много већој територији на штету суседа. Много је крви проливено да се остваре снови о великој Румунији, великој Албанији, великој Бугарској, великој Грчкој, великој Хрватској, великој Србији – чак и о великој Црној Гори и великој Македонији. Неки су успели.

Било би можда мудро да се ова идеја не одбаци у потпуности, иако је у овом тренутку мала вероватноћа да се нека од застава забодје изван тренутно дефинисаних граница.

Границе на Балкану

Пише: Дејвид Бајндер
уторак, 02 децембар 2008 20:51

Сетимо се реченице коју је Вили Брантизговорио 1989. када је пао Берлински зид, а са њим и четрдесетогодишња подела Немачке на Источну и Западну: „Сада заједно расте оно што једно другом припада”.

Седам милиона Албанаца живи у земљама које се граниче (Албанија, Косово, југ Црне Горе, западна Македонија, север Грчке и мали џеп југозападне Србије око Прешева). Девет милиона грађана српске националности живи у Србији и Републици Српској (у суседној БиХ), а расути су и по Хрватској, Македонији и Црној Гори.

То отвара питање – у смислу Брантове реченице – које гласи: Да ли ће у наредним деценијама Албанци, који сада живе у најмање пет балканских држава, и Срби, који исто тако живе у пет држава, можда осетити ближу повезаност са својим сународницима ван постојећих граница и локалних дужности које их сада раздвајају? Даље, да ли би појачане везе деловале као нека врста „меке моћи” (да позајмим израз Џозефа Наја из 2004) са тенденцијом да брише бар неке границе. На пример, ширење евра на „меки” начин поједностављује валутне трансакције преко балканских граница.

Исто се не може рећи за оца валуте евро, Европску унију. Ова заједница више се показала као сила раздора на Балкану, и много шире. Румунија, Бугарска и Словенија постале су чланице. Хрватска и Македонија су добиле статус кандидата. Остали су заглављени у предворју. Свеукупно, то је далеко од онога што је ЕУ обећала Балкану када је најавила да ће границе бити безначајне у будућој Европи зато што ће ове земље „бити заједно” у рају заједнице.

У ствари, ЕУ је, исто као и њена претходница Европска заједница, гадно упрскала на Балкану, који су старије чланице Уније склоне да посматрају са слабо прикривеним презиром богатих кућевласника према скитницама. С обзиром на просечност и недостатак визије њених лидера, ЕУ можда никада неће успети да поправи штету коју је направила у региону. (Безмало се заборавља да је, пре него што је почела да се распада, Југославија разматрана као могући кандидат за чланство у ЕЗ!)

Независно од ЕУ, током последњих девет година без оружаних сукоба, границе на Балкану су драматично умекшане.

Трансмиграције и порозне границе имају широке размере – од камионског транспорта у ТИР систему до сателитске телевизије, мобилне телефоније, текстуалних порука, интернет-сајтова, укључујући Фејсбук. Балкански бизнисмени нису се устручавали да прошире своје фирме преко државних граница (праксу су започели Словенци у Србији). Осим тога, повећано је кретање људи, али и њихово незаконито кријумчарење (само у Македонију, за проституцију, 2.000 жена), да не помињем шверц дроге, оружја и друге робе.

У категорији меког растакања граница које раздвајају Србе требало би узети у обзир следеће: Телеком Србије купио је Телеком Републике Српске за око милијарду евра. Руски гасовод који би требало да пролази кроз Србију имаће и огранак за Републику Српску. Планирани су нови аутопутеви који ће повезивати две српске републике. Мирослав Мишковић, српски предузетник, гради тржни центар у Бањалуци. Бијељина, на северозападној граници Србије, постала је други највећи град у РС. У фази планирања је неколико заједничких енергетских пројеката на Дрини.

У овом тренутку албански простор на Балкану вероватно не би могао да досегне овај ниво српских веза. Међутим, не треба потцењивати потенцијал за градњу пута на траси Вија Игњација из римског доба, који би повезао јадранску луку Драч са Истанбулом – а да га можда касније прати гасовод. Имајте на уму и нови аутопут који се гради кривудавим прелазом преко Проклетија од Косова југозападно према Јадрану и који косовској индустрији и пољопривреди омогућава брз транспорт до мора. У међувремену, косметски Албанци улажу у Црну Гору. Масовно купују земљиште у јужном делу земље, који су одувек насељавали Албанци.

Стари познавалац Балкана могао би да нагађа да Република Српска, на једној страни, и Косово, на другој, могу да послуже као кључне одскачне даске за уједињење овде Срба, а тамо Албанаца, што је Пијемонт био за Италију 1859–1861.

Да ли би такав развој догађаја за две или више деценија наговестио нешто што је Дејвид Канин, аналитичар ЦИА, рекао 1993. да верује да „идемо ка великој Србији” и „великој Албанији”? Или, да ли је Мартин Слесинџер, специјалиста за Балкан, у вашингтонском центру „Вудро Вилсон” консултовао правог пророка када је у октобру 2008. предвидео „да ће се границе на Балкану мењати, можда не за шест или седам месеци, али да за шест или седам година”. (У једној драстичнијој оцени Слесинџер је рекао: „Македонија би могла сасвим да нестане као последица независности Косова, док би цео регион Балкана могао да уђе у фазу великих померања граница”).

Границе на Балкану

Пише: Дејвид Бајндер
уторак, 02 децембар 2008 20:51

Пошто сам пола века провео извештавајући о ономе што се управо десило у свету, нисам вољан да се упустим у мени страну игру предвиђања шта ће се догодити за отприлике једну деценију, посебно кад је у питању Балкан. Међутим, пажљиво сам прочитао извештај Асошијетид преса од 21. фебруара 2008. из Тетова, легла албанског шовинизма, о концепту велике Албаније: установљено је да „нема много ентузијазма у том погледу”.

Ипак, по мојој рачуници, најдужи период између мењања граница на Балкану од отоманског периода био је 37 година. За последње три године десила су се три случаја – у вези са Црном Гором, Косовом и Македонијом. Да почнем опет да бројим?

Бивши дугогодишњи дописник „Њујорк тајмса” са Балкана